

Forslag

til

Lov om oprettelse af et EDB-vurderingsråd

Fremsat den 9. december 1977 af Lis Starcke (DR), Hjortlund Christensen (DR), Ib Christensen (DR), Alfred Hansen (DR), Alice Hedegaard (DR) og Mølgaard (DR)

Kapitel 1

§ 1. Der oprettes et EDB-vurderingsråd, som har til opgave at vurdere de samfundsmæssige konsekvenser af offentlige og private EDB-anvendelser.

Stk. 2. På grundlag af vurderingerne rådgiver EDB-vurderingsrådet folketinget og afgiver kommentarer over for ansvarlig myndighed, organisation eller virksomhed samt offentligheden.

§ 2. EDB-vurderingsrådet kan på eget initiativ eller efter anmodning behandle ethvert spørgsmål vedrørende databehandling, der måtte have betydning for samfundet, herunder kommentere de til et projekt eller system knyttede love, bekendtgørelser og lignende.

Stk. 2. Rådet kan rette henvendelse til enhver myndighed, organisation eller virksomhed, som er ansvarlig for et EDB-projekt af samfundsmæssig betydning. Rådet kan requirere materiale til belysning af et sådant projekt og dets konsekvenser. Rådet kan over for den eller de ansvarlige for et sådant projekt stille forslag om ændringer eller udsættelse af dets igangsætning; i så fald vedlægges en begrundelse.

Stk. 3. Rådet skal iagttage tavshed over for tredjepersoner med hensyn til de oplysninger, som det indhenter eller under hvervet bliver bekendt med.

Stk. 4. Rådet fastlægger selv sin forretningsorden.

Kapitel 2

Udpegning af medlemmer til EDB-vurderingsrådet og dets funktion

§ 3. EDB-vurderingsrådet nedsættes af folketinget og består af 7 medlemmer: to med indsigt i statslig og kommunal administration, et medlem med indsigt i retsbeskyttelse, to med indsigt i elektronisk databehandling og to fra planlægningsrådet for forskningen.

Stk. 2. Rådets medlemmer vælges for 4 år ad gangen, dog således, at 3 af medlemmerne første gang kun vælges for 2 år, så en turnus med valg af henholdsvis 3 og 4 medlemmer ad gangen opnås af hensyn til kontinuiteten. Genvalg kan kun finde sted én gang. Medlemmerne må ikke være ministre, medlemmer af folketinget eller af kommunale råd.

Stk. 3. Rådet vælger blandt sine medlemmer en formand for et år ad gangen.

Stk. 4. Hvor de behandlede emner gør det ønskeligt, kan rådet til drøftelsen af disse indkalde repræsentanter for offentlige myndigheder, organisationer eller private personer til rådgivning og orientering.

Stk. 5. Rådet kan træffe aftale med andre institutioner, virksomheder, organisationer eller enkeltpersoner om at foretage undersøgelser for rådet.

§ 4. Rådet træder sammen mindst 4 gange årligt. Rådets møder ledes af formanden.

Stk. 2. Rådet udarbejder en årlig redegørelse til folketinget indeholdende et sammendrag af de foretagne vurderinger samt konstaterede virkninger af rådets arbejde. Herudover redegøres der løbende om konkrete vurderingsresultater af almen interesse.

Stk. 3. Redegørelserne tilstilles offentligheden.

Stk. 4. I samtlige redegørelser kan enkelte rådsmedlemmer afgive dissens, som offentliggøres sammen med de øvrige medlemmers redegørelse.

Kapitel 3

Sekretariat

§ 5. Til støtte for EDB-vurderingsrådet oprettes et sekretariat, hvis opgave det er at bistå rådet med de undersøgelser og redegørelser, som rådet finder behov for, samt at holde kontakt med danske og udenlandske institutioner, der driver forskning vedrørende

databelandling og de samfundsmæssige konsekvenser af denne.

Kapitel 4

Rådets finansiering

§ 6. EDB-vurderingsrådets virksomhed finansieres af det offentlige, dels ved en årlig grundbevilling og dels ved særskilte projektbevillinger til dækning af omkostningerne ved løsning af særlige opgaver, som institutioner eller enkeltpersoner efter kontrakt med rådet løser for dette.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

Da den elektroniske databehandling for en kort årrække siden holdt sit indtog, blev den næsten overalt hilset velkommen som en uomtvistelig hjælp til at overkomme tidligere uoverskuelige beregningsmæssige og administrative opgaver. Man blev i stand til at foretage beregninger, som mennesker ved traditionelle metoder ville være årtier om, og man kunne oplagre oplysninger i hobetal og dog være parat til at videregive disse på brøkdeler af sekunder. Man kunne i vid udstrækning erstatte en del af den menneskelige arbejdskraft, som der dengang var stor mangel på, og den elektroniske databehandling kom til at betyde større effektivitet og præcision end før for administration af virksomheder og samfund.

Vurderingen af EDB's betydning må naturligvis i dagens samfund falde noget anderledes ud. Fra nogle sider føles EDB-udbredelsen som en trussel mod beskæftigelsen, mod de økonomiske og politiske forhold i samfundet og mod demokratiet.

Den hidtidige udvikling i anvendelsen af EDB har alene været begrundet i økonomiske eller administrative forhold, og kun i sjældne tilfælde har overvejelser af bredere samfundsmæssig karakter spillet en rolle. Det kan da heller ikke forventes, at de enkelte offentlige institutioner eller private virksomheder har mulighed for – inden for egne rammer – at kunne eller ville analysere alle tænkelige samfundsmæssige konsekvenser. Sådanne analyser kræver ressourcer og motivation samt indsigt i brede samfundsområder, oversigt over relevante eksisterende og planlagte EDB-anvendelser og viden om fremtidig teknologisk udvikling.

Der er brug for et organ, der kan vurdere og kommentere samfundsmæssige konsekvenser af offentlige og private EDB-projekter og EDB-systemer. Det gælder konsekvenser af både økonomisk, teknologisk, social, juridisk, miljø- og sikkerhedsmæssig art. Det er det, der er sigtet med forslaget om at oprette et EDB-vurderingsråd, som skal være »samfundets vågne øje« over for EDB-udviklingen, således at samfundet ikke styres af

teknologien og de teknologiske muligheder, men at det stadig bliver landets indbyggere, som gennem demokratiske organer og principper kommer til at påvirke samfundsudviklingen på grundlag af kendskab til saglige vurderinger af de forskellige valgmuligheder.

Såvel valget af de opgaver, som det offentlige eller private virksomheder beslutter sig for at løse ved hjælp af EDB, som valget af løsningsmetoder kan indebære samfundsmæssige konsekvenser. Da valget i reglen træffes efter snævre økonomiske overvejelser, kan der opstå risiko for, at EDB-anvendelsen kan medføre utilsigtede bivirkninger for samfundet, f. eks. ved at man tilsidesætter alment accepterede værdinormer for det enkelte menneske. Den store udbredelse af EDB har resulteret i, at samfundet bliver mere og mere afhængigt af stadig færre EDB-leverandører. Det må især vække bekymring, at udviklingen går i retning af en global monopolisering af EDB-industrien. Resultatet vil uvægerligt blive en svækkelse af vor selvbestemmelsesret og af demokratiet. Det bør ikke tolereres, at samfundsudviklingen på vitale områder bliver afhængig af en monopoliseret, multinational EDB-industri og dens produkter.

Det er en politisk opgave og forpligtelse at sikre, at det demokratiske system ikke svækkes gennem EDB-udviklingen. Denne opgave kan ikke løses uden en vid grad af åbenhed om udviklingsmønstret og oplysning om de mulige konsekvenser af de valg, der træffes.

Derfor fremsætter Danmarks retsforbund dette lovforslag.

På kort sigt kan gennemførelsen af lovforslaget medvirke til, at der bliver skabt forståelse for, at der ved beslutning om gennemførelse af konkrete EDB-projekter skal tages videregående hensyn end snævre økonomiske og styringsmæssige. Rådets virksomhed kan blive normdannende for, hvilken belysning af EDB-projekternes konsekvenser der bør foretages inden beslutningen om et projekts gennemførelse.

Herudover vil rådets virksomhed kunne indebære, at der skabes debat om styring af EDB-

anvendelserne, herunder afgrænsning af væsentlige nuværende og fremtidige problemstillinger. Vedtagelsen af forslaget vil også medføre en øget forskning omkring EDB-anvendelserne – især forskningen i de samfundsmæssige aspekter ved EDB-anvendelsen, som ikke er tilstrækkelig i dag.

På længere sigt vil vurderingsrådets indsats føre frem mod en løbende analyse af samfundsområder, hvori EDB enten allerede er et væsentligt element eller tænkes at kunne indgå med stor vægt senere.

Det understreges, at vurderingsrådet ikke skal være et overordnet kontrolorgan, og at det ikke er hensigten med forslaget at hindre den fremtidige udvikling og udvidelse af EDB-området.

EDB-vurderingsrådet er ikke et myndighedsorgan, men et uafhængigt organ, der skal oplyse og informere borgerne. Det kan i nogen grad betegnes som en parallel til det økonomiske råd.

Bemærkninger til de enkelte punkter i lovforslaget

Til § 1

Der kan opstå risiko for, at anvendelsen af EDB kan medføre utilsigtede bivirkninger for samfundet, dvs. situationer eller forhold, som tilsidesætter den traditionelle demokratiske indflydelse og alment accepterede værdinormer for det enkelte menneske.

EDB-vurderingsrådet skal på saglig og uvildig basis vurdere såvel de kort- som de langsigtede konsekvenser af de offentlige og private EDB-anvendelser, som har indflydelse på samfundsudviklingen, og derpå afgive kommentarer til folketinget, til de ansvarlige for projektet og til offentligheden.

Resultatet af vurderingen kan ud fra rådets suveræne afgørelse offentliggøres i form af rapporter, der kan tjene til belysning af EDB-anvendelsernes formål og konsekvenser. Opfølgningen heraf overlades imidlertid til andre instanser – de direkte berørte eller myndighederne/lovgivningsmagten.

Mange EDB-anvendelser har hidtil været for snævert udformet ud fra kortsigtede, projektoekonomiske betragtninger med det formål at opnå en rationaliseringsgevinst, medens en vurdering af, hvordan befolkningens vilkår ville blive påvirket af den pågældende EDB-anvendelse, ikke i tilstrækkeligt omfang har været inddraget. Vurdering af et enkelt projekt vil ikke give et klart billede af dets samfundsmæssige konsekvenser, men efterhånden som EDB-anvendelsen øges og man ser tingene i sammenhæng og lægger virkninger og

tendenser sammen, tegner visse samfundsmæssige konsekvenser sig skarpere og skarpere. EDB-vurderingsrådet vil kunne bidrage hertil.

Det må f. eks. være EDB-vurderingsrådets opgave

- at hindre, at konkrete EDB-systemer og EDB-projekter med samfundsmæssig indflydelse rummer væsentlige, uacceptable bivirkninger,

- at igangsætte forskning inden for emnet »samfund og EDB«, så de ansvarlige eventuelt kan iagttage modforholdsregler mod uheldige udviklingsforløb,

- at koordinere arbejdet med at udarbejde visse normer og standarder inden for EDB-området.

For statens vedkommende varetages spørgsmålet vedrørende økonomiske og teknologiske konsekvenser ved indførelse af EDB på overordnet plan af de bevilgende myndigheder og administrationsdepartementet. Dette departement varetager den overordnede koordinering af statens anvendelse af EDB og udtaler sig om statsinstitutionernes konkrete EDB-anvendelser og om anskaffelse af EDB-udstyr, men af de sociologiske, psykologiske og miljømæssige konsekvenser foretages ingen vurdering. Med vurderingsrådets oprettelse tilsigtes det at få dette uløste vurderingsbehov dækket. Inden for det kommunale og regionale område er det navnlig Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen, som løser tilsvarende opgaver som administrationsdepartementet. Alle disse instansers virksomhed må der tages hensyn til i vurderingsrådets arbejde, så u hensigtsmæssig overlapning undgås. Uden for arbejdsområdet ligger også spørgsmålet om godkendelse af og kontrol med personregistre i både den private og offentlige regie, som ifølge et andet af forslagsstillerne den 20. oktober 1977 fremsat forslag til lov om registre over personoplysninger (L 67) forestås af et persondatanævn.

Vurderingsrådet skal heller ikke være klageinstans, idet klagebehandling varetages af nævnte persondatanævn, folketingets ombudsmand, forbrugerombudsmanden og monopoltilsynet foruden de almindelige justitsmyndigheder (politi/domstole).

For forsknings- og undervisningssektoren vil der antagelig i forskningsråd og institutioner være betydelig interesse for at påtage sig forskningsprojekter for vurderingsrådet, og ved at benytte denne ekspertise vil man kunne opnå en alsidig belysning af psykologiske og sociologiske konsekvenser for samfundet ved indførelse af konkrete EDB-projekter.

Til § 2

Rådet skal holde sig orienteret om og påvirke forskningen vedrørende de samfundsmæssige konsekvenser af EDB-anvendelsen og kommentere denne. Rådet skal i sammendrag rapportere til folketinget om sit arbejde og herunder kommentere vurderingsresultaterne over for involverede myndigheder, organisationer eller virksomheder samt offentligheden.

Til § 3

Rådet sammensættes med henblik på uvildighed.

Til § 4

Der lægges vægt på, at offentligheden holdes løbende orienteret.